

УДК 330.11: 330. 34

О.Л. Кузенко

АРХІТЕКТОНІКА ФІНАНСОВОГО МЕХАНІЗМУ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ЗА РІВНЯМИ СУБ'ЄКТІВ ФІНАНСОВИХ ВІДНОСИН

Здійснено дослідження методології архітекtonіки фінансового механізму фінансової безпеки за рівнями суб'єктів фінансових відносин, що дає змогу сформува ти аналітичний базис для вибору стратегічних орієнтирів забезпечення фінансової безпеки за рівнями фінансових відносин; ієрархії формування фінансового простору. Наведено характерні ознаки фінансової архітекtonіки з позиції забезпечення фінансової безпеки.

Financial mechanism of financial security company should be considered much broader than it is today investigated, namely through the integrated use of mechanisms of providing systems, including: capital structure management, cash management, financial risk management and financial crisis action, which, in our opinion, causing financial space enterprise and application areas are financial architectonics structural and functional differentiation of financial relations in order to ensure financial security. The research methodology of the architectonics of the financial mechanism of financial security levels of subjects of financial relations, which gives the opportunity to form an analytical basis for the choice of strategic guidance to ensure the financial safety on levels of financial relations; hierarchy of formation of financial space; the characteristic features of a financial architecture with a view to ensuring financial security; determined based on the problem of providing financial security; the necessity of application of the financial architecture needs a mechanism to ensure financial security; studied criteria the degree of interdependence of the components of financial architectonics; identifies the main backbone of the dominant to ensure the financial security of business entities at the micro level; highlights the functions of a financial architecture with a view to ensuring financial security company.

Ключові слова: фінансова безпека, фінансовий механізм, фінансова архітекtonіка, фінансовий простір, держава, регіон, підприємство.

Key words: financial security, financial mechanism, financial architecture, financial, space, state, region, enterprise.

Фінансова безпека є складною системою, тому дослідження фінансової архітекtonіки та формування правильного архітектурного рішення дозволить знизити зовнішні та внутрішні ризики, побудувати фінансовий механізм із використанням існуючої інфраструктури фінансової безпеки. Наявні методології побудови фінансового механізму фінансової безпеки не мають достатнього висвітлення у вітчизняній науці, тому виникає необхідність дослідження архітектурних аспектів фінансової безпеки за рівнями суб'єктів фінансових відносин.

Дослідження літературних джерел, присвячених обраній тематиці, показує, що питанням забезпечення фінансової безпеки приділяли багато уваги як вітчизняні, так і зарубіжні вчені. Значний внесок у розвиток теорії та методології формуванням ефективною фінансовою архітектури зробили Азаренкова Г.М., Гришова І.Ю., Дем'яненко М.Я., Малік М.Й., Саблук П.Т., Стецюк П.А., Тридід О.М., Чупіс А.В. Проте термін «фінансова архітектура» розглядають в основному у макроекономічному значенні як світову фінансову архітектуру або глобальну фінансову архітектуру.

Метою статті є дослідження методології архітектоніки фінансового механізму фінансової безпеки з подальшим застосуванням архітектурних аспектів до управління фінансовою безпекою суб'єктів підприємництва за рівнями суб'єктів фінансових відносин.

Оскільки структура фінансового механізму фінансової безпеки суб'єктів господарювання за рівнями фінансових відносин значною мірою залежить від динаміки та стану розвитку фінансового простору, важливим стає визначення сутнісних ознак фінансового простору. Ієрархія формування фінансового простору зображена на рис. 1.

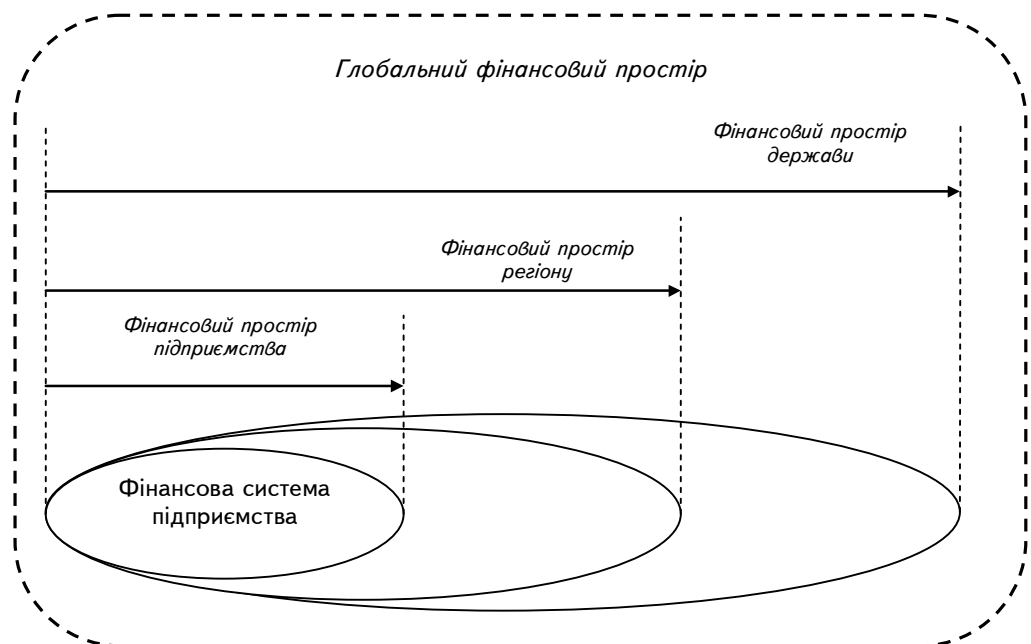

Рис.1. Ієрархія формування фінансового простору (авторська розробка)

Водночас виокремлення форм фінансових відносин характеризує відносно відокремлення певних складових фінансів, сукупність яких визначає термін «фінансова система».

У сучасних умовах фінансовий простір проявляється в сукупності взаємовідносин суб'єктів економічної діяльності на певній території, які об'єднані економічними інтересами, а їх діяльність у взаємодії з фінансовими інститутами спрямована на

мобілізацію і перерозподіл фінансових ресурсів з метою управління вартістю та відтворювальними процесами [7, с. 49].

Однак формування глобального фінансового простору характеризується встановленням єдиних цін лише на один вид фінансових активів — валюту (визначається відповідно до дії закону попиту та пропозиції). Таким чином, можна зробити висновок, що у державному, регіональному фінансовому просторі та фінансовому просторі підприємства матиме місце посилення реалізації об'єктивних законів.

Фінансовому простору притаманні такі властивості, як: багатовимірність, неоднорідність, анізотропність, адаптивність, інтегративність та ін. Багатовимірність характеризується наявністю множини ознак фінансових відносин, які визначають їх місце у просторі.

Неоднорідність фінансового простору передбачає різну насиченість фінансовими відносинами різних сфер простору, що формується нерівномірністю розподілу фінансових ресурсів. Анізотропність фінансового простору означає його якісну неоднорідність, і проявляється у функціональній нерівноцінності інституційних елементів та зв'язків фінансової системи.

Крім того, фінансовий простір є сукупністю подій, зв'язків та властивостей елементів і відносин суб'єктів господарювання, поєднаних фінансовими інтересами.

На регіональному рівні фінансовий простір поширюється на систему взаємовідносин місцевих суб'єктів економічної діяльності щодо формування, розподілу і перерозподілу фінансових ресурсів від капіталонадлишкових до капіталодефіцитних галузей та секторів економіки через місцеву фінансову інфраструктуру. На мезорівні фінансового простору також здійснюється первинна мобілізація фінансових ресурсів через залучення тимчасово вільних коштів населення у фінансовий обіг.

Необхідність оперування категорією фінансовий простір зумовлена виходом фінансових відносин за межі фінансової системи, оскільки при розв'язанні практичних завдань забезпечення фінансової безпеки важливо враховувати всю сукупність відносин, які реалізуються у фінансовому просторі.

Саме тому, на наш погляд, дослідження фінансової архітектури структурно-функціональної диференціації фінансових відносин є передумовою побудови фінансового механізму фінансової безпеки за рівнями суб'єктів фінансових відносин.

З. Луцишин розглядає фінансову архітектуру як «сукупність окремих найбільш інтегрованих сфер і ланок національних фінансових систем, функціональних форм організації валютних відносин та світових фінансових організацій, що забезпечує наднаціональне регулювання з метою посилення стійкості світових фінансових ринків, національних валютних ринків на основі принципів і механізмів ринкового та позаринкового розподілу і перерозподілу світових фінансових ресурсів та капіталу» [5].

С.В. Климчук представляє фінансову архітектуру як систему інструментів і важелів по управлінню фінансовими відносинами, що формують фінансово-кредитний інститут та пропонує використовувати термін «архітектура фінансового простору», який являє собою систему ефективного просторового функціонування фінансового механізму, що дає можливість якісно зафіксувати дану область завдяки функціональним залежностям структурних елементів і важелів фінансової системи [4, с. 78]. Архітектура фінансового простору є системою ефективного просторового функціонування фінансового

механізму, яка дає можливість якісно зафіксувати дану область завдяки функціональним залежностям структурних елементів і важелів фінансової системи [3, с. 28].

О.В. Глущенко зазначає, що поняття «фінансова архітектоніка — це особлива композиція фінансового простору, яка дає змогу досліджувати цілісність явища, зовнішнє оточення та внутрішню структуру». Термін «архітектоніка» дозволяє гармонійно перейти від дослідження явищ світового та наднаціонального рівня до їх проявів на рівні країни [1].

Проте, на наш погляд, фінансова архітектоніка має окремі функціональні архітектури, які не визначені у працях науковців. Отже, зважаючи на складність та особливості управління фінансовою безпекою суб'єктів господарювання за рівнями фінансових відносин, потребують розробки питання визначення принципів та умов побудови ефективної архітектоніки фінансового механізму фінансової безпеки, яка б окреслила роль кожного з компонентів, оцінила їх взаємодію та визначила найкращу модель управління на основі аналізу впливу окремих її складових.

Досвід показує, що проблема забезпечення фінансової безпеки криється в інституційній неспроможності фінансової архітектоніки вітчизняних підприємств. Так, О.М. Тридід та Г.М. Азаренкова роблять акцент саме на фінансовій архітектоніці як узагальнюючій характеристиці організації взаємодії фінансових потоків економічних агентів. Дослідники визначають фінансову архітектоніку як систему, в межах якої виділяють факторні умови щодо сталості та безперервності руху фінансових потоків [8].

Основними проблемними аспектами в цій сфері постають: невідповідність руху фінансових потоків стратегічним завданням розвитку підприємства, обмеженість фінансових ресурсів, проблема інструментального забезпечення вирішення фінансових завдань. Важливість побудови фінансової архітектоніки у забезпеченні фінансової безпеки очевидна, адже вона формується сукупністю та складом фінансових ресурсів та джерел їх утворення, що забезпечуються інвесторами, власниками, позичальниками, кредиторами і визначають характер руху фінансових та грошових потоків підприємства. Ці аспекти формують ліквідність, фінансовий стан підприємства, спроможність подолати ризики та небезпеки в діяльності, забезпечувати безперервність діяльності та можливий сталий розвиток у майбутньому.

Вищесказане дозволяє сформулювати характерні ознаки фінансової архітектоніки (табл. 1).

Для того щоб система набула будь-якої якості, вона повинна мати певні характерні ознаки. Розглядаючи цілісність як характерну ознаку фінансової архітектоніки з позиції забезпечення фінансової безпеки, варто звернути увагу на твердження Фоми Активіанського, який наголошував на тому, що цілісність як система характеризується потрібною взаємозалежністю, а саме: кожної з її найважливіших частин від решти частин; кожної з її найважливіших частин від усієї системи; усієї системи від її частин [2, с. 49]. Тобто цілісність не формують окремі частини, навпаки, структурується на окремі складники, у кожному з яких проявляється ціле.

Для кількісного представлення параметрів цілісності найкраще використати показники економічної (фінансової) безпеки, економічні, соціальні, екологічні, інституційні показники збалансованого розвитку, бо саме окреслені параметри можуть змусити рухатися систему в одному напрямку. Параметри економічної (фінансової) безпеки та параметри збалансованого розвитку взаємодоповнюють один одного, адже перша група параметрів визначає ту мінімально необхідну або максимально достатню вели-

чину, яка дозволяє зберегти потенціал економічної системи для розвитку, а друга група показників дозволяє збалансувати відтворювальні пропорції на секторальному, галузевому, територіальному рівнях.

Таблиця 1

Характерні ознаки фінансової архітекtonіки з позиції забезпечення фінансової безпеки (авторська розробка на основі джерела [6, с. 274])

Ознаки фінансової архітекtonіки	Характеристика ознак
Цілісність	функціонування фінансової архітекtonіки як єдиної цілісної системи, властивості якої проявляються лише при взаємодії її елементів.
Взаємозалежність	взаємовплив функціонування компонентів фінансової архітекtonіки.
Ієрархічність	кожен компонент фінансової архітекtonіки може розглядатися як система (підсистема) ширшої глобальної системи.
Чутливість	характеризується реагуванням на зміни окремих параметрів системи, внаслідок чого можуть змінюватися її будова й характер зв'язків між компонентами.
Адаптивність	полягає у здатності пристосування фінансової архітекtonіки до зовнішнього середовища, унаслідок чого підвищується ефективність її функціонування й визначаються системними властивостями структуроутворюючих елементів та можуть супроводжуватися зміною структури та характеристик архітекtonіки (системи).
Інтегрованість	передбачає наявність системоутворюючих та об'єднуючих чинників, що забезпечують формування зв'язків між окремими компонентами фінансової архітекtonіки.
Стійкість	здатність протистояти дестабілізуючим впливам та забезпечувати високий рівень фінансової безпеки.
Просторовість	характеризується єдністю, композиційною побудовою компонентів фінансового простору, де нові елементи органічно поєднуються зі старими.

Критеріями ступеня взаємозалежності компонент фінансової архітекtonіки є: наявність високої щільності зв'язків між складовими; відповідність напрямів їх динаміки; наявність позитивного синергетичного ефекту взаємодії складових.

Ієрархічність як характерна ознака фінансової архітекtonіки з позиції забезпечення фінансової безпеки означає рухливу наявність у ній взаємнорозташованих і пов'язаних у просторі і часі елементів.

З позиції ознаки фінансової архітекtonіки та з позиції забезпечення фінансової безпеки «адаптивність» доцільно розглядати як здатність пристосування фінансової архітекtonіки до зовнішнього середовища, унаслідок чого підвищується ефективність її функціонування й визначаються системними властивостями структуроутворюючих елементів.

Дослідження теоретико-методологічних аспектів фінансової безпеки суб'єктів господарювання на мікрорівні дозволили визначити основні системоутворюючі домінанти її забезпечення (рис. 2).

На фінансову архітекtonіку з позиції забезпечення фінансової безпеки підприємства покладають такі функції: оптимізація структури капіталу та функціональних активів підприємства; формування та контроль за рухом грошових потоків; своєчасне

нівелювання та управління фінансовими ризиками; забезпечення оптимального поєднання різних антикризових дій.

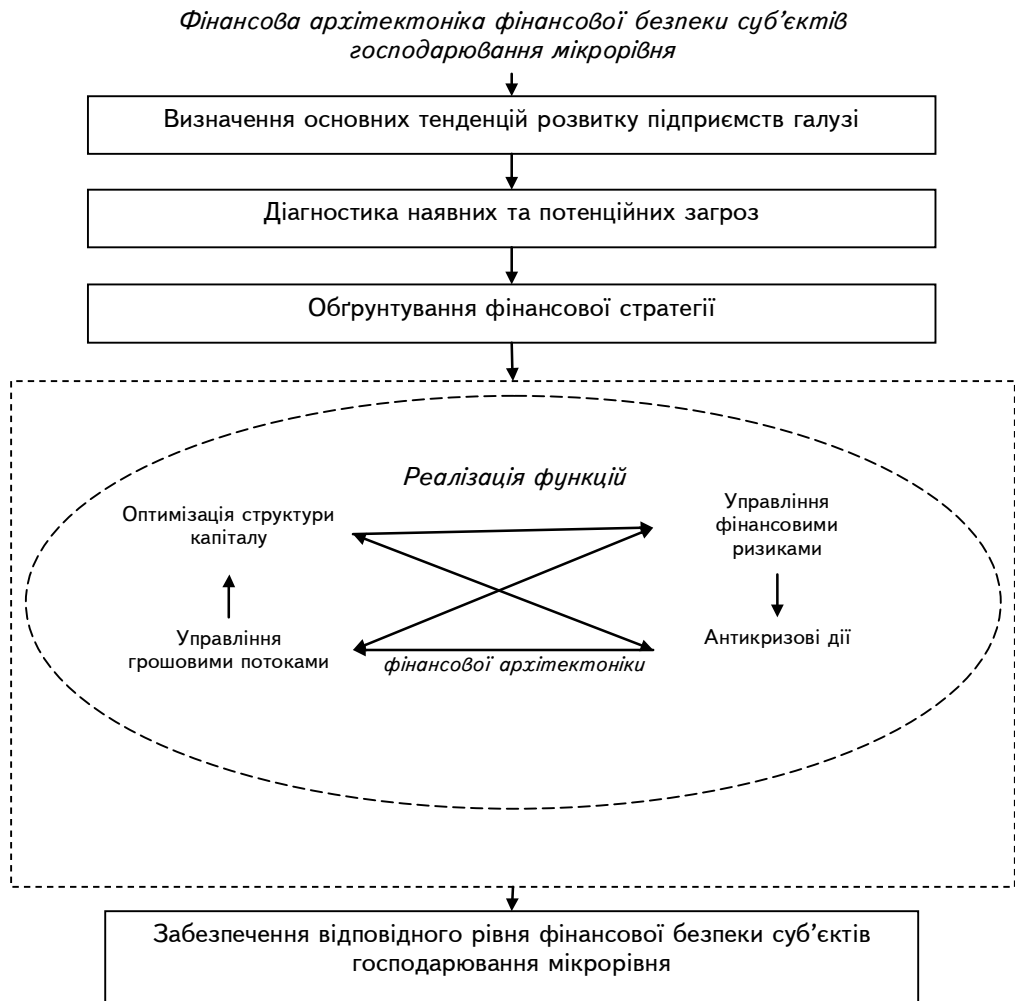

Рис. 2. Схема фінансової архітектури фінансової безпеки суб'єктів господарювання мікрорівня (авторська розробка)

Фінансовий механізм фінансової безпеки підприємства потрібно розглядати значно ширше, ніж він сьогодні досліджується, а саме через комплексне використання механізмів його забезпечуючих систем, зокрема управління структурою капіталу, управління грошовими потоками, управління фінансовими ризиками та антикризові фінансові дії, які, на наш погляд, і обумовлюють фінансовий простір підприємства та є напрямками застосування фінансової архітектури структурно-функціональної диференціації фінансових відносин з метою забезпечення фінансової безпеки.

З позиції суб'єктів господарювання макро- та мезорівнів напрямами застосування фінансової архітекtonіки структурно-функціональної диференціації фінансових відносин з метою забезпечення фінансової безпеки є: архітекtonіка бюджетної та боргової безпеки, архітекtonіка безпеки грошового ринку та інфляційних процесів, завданнями якої є уникнення та попередження диспропорціональності (незбалансованість державних доходів та витрат), небезпечних інвестицій пов'язаних насамперед із мілітаризацією економіки.

Завданням архітекtonіки валютної безпеки є розробка фінансового механізму забезпечення стабільності гривні щодо провідних валют світу; залучення іноземної валюти в країну і використання її як засобу стабілізації національної економіки.

Архітекtonіка безпеки фондового ринку має бути націлена на розробку стратегії щодо реформування механізмів фондового ринку, головним завданням якої має бути посилення ролі держави в регулюванні фондового ринку.

Реформування депозитарної системи України передбачає запровадження сучасної моделі клірингу та розрахунків за угодами з цінними паперами, яка відповідає найкращій світовій практиці, з урахуванням національних особливостей та необхідності інтегрування в міжнародні ринки капіталу.

Реформування зростання біржового ринку полягає у засобах стимулювання зростання біржового ринку, що має призвести до консолідації фондових бірж та укрупнення інших професійних учасників фондового ринку, появи нових інструментів, та, в результаті, підвищення довіри з боку емітентів та інвесторів.

Серед основних завдань архітекtonіки безпеки страхового ринку є моделювання заходів щодо оздоровлення страхового ринку та подолання наслідків кризи; розбудови ефективного державного нагляду за страховим ринком; удосконалення системи управління ризиками в державі та суспільстві; сприяння розвитку основних видів страхування та інтеграції страхового ринку України до світового фінансового простору.

1. *Глуценко О.В.* Вектори розвитку інституційної архітектури ринку фінансових послуг України [електронний ресурс] / О.В. Глуценко // Вісник Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна. — 2011. — № 961. — Режим доступу: <http://dspace.univer.kharkov.ua/bitstream/123456789/6907/2/Gluschenko%20O.V.pdf>; 2. *Кирдина С.Г.* Институциональные матрицы и развитие России / С.Г. Кирдина. — М.: ТЕИС, 2000. — 213 с.; 3. *Климчук С.В.* Інтеграційні пріоритети архітекtonіки фінансового простору / С.В. Климчук // Науковий вісник: фінанси, банки, інвестиції: наук.-практ. журнал. — 2012. — № 6 (19). — С. 28–32; 4. *Климчук С.В.* Финансовое пространство и его интеграционные приоритеты / С.В. Климчук // Економічний вісник Донбасу. — 2012. — № 2 (28). — С. 76–81; 5. *Луцишин З.* Сучасна світова фінансова архітекtonіка: тенденції та суперечності розвитку в умовах глобалізації [електронний ресурс] / З. Луцишин. — Режим доступу: <http://soskin.info/ea/2005/5-6/20050506.html>; 6. *Мостовенко Н.А.* Передумови формування фінансової архітекtonіки / Н.А. Мостовенко, М.С. Забедюк // Економічний форум. — 2014. — № 3. — С. 270–275; 7. *Пилипів В.В.* Методологічні аспекти визначення фінансового простору / В.В. Пилипів // Продуктивні сили України: наук.-теор. економ. журнал. — 2009. — № 1. — С. 44–55; 8. *Тридід О.М.* Фінансова архітекtonіка як узагальнювала характеристика організації взаємодії фінансових потоків / О.М. Тридід, Г.М. Азаренкова // Вісник університету банківської справи Національного банку України. — 2009. — № 1 (4). — С. 7–11.